

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta

Bakalářská práce

Vojenské lezení jako výchovně vzdělávací proces

Vedoucí práce: PaedDr. Petr Bauman, Ph.D.

Autor práce: Adam Jahn

Studijní obor: Pedagogika volného času

Ročník: III.

2023

Prohlašuji, že jsem autorem této kvalifikační práce a že jsem ji vypracoval pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.

6. března 2023

.....

Děkuji vedoucímu bakalářské práce PaedDr.PetruBaumanovi, Ph.D., za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

Obsah

Úvod.....	5
1 Systém tělesné přípravy v Armádě České republiky	7
1.1 Základní tělesná příprava	9
1.2 Speciální tělesná příprava	9
1.2.1 Druhy speciální tělesné přípravy.....	10
1.2.2 Požadavky na instruktora	10
1.2.3 Kurzy pro instruktory	11
2 Příprava kurzů speciální tělesné přípravy.....	13
2.1 Koncepční fáze.....	14
2.2 Projektová fáze.....	16
2.2.1 Dokumentace na úrovni nadřízeného	17
2.2.2 Dokumentace na úrovni organizačního celku	17
2.2.3 Dokumentace tvořená instruktorem	18
2.2.4 Příprava kurzu	19
2.2.5 Stanovení cíle kurzu	22
2.2.6 Volba obsahu kurzu.....	23
2.2.7 Volba metod kurzu	23
2.3 Realizační fáze	25
3 Jak na přípravu a realizaci kurzů a související dokumenty nahlízejí instruktoři?	27
3.1 Rozhovory s instruktory	27
3.2 SWOT analýza	32
Závěr.....	35
Seznam použité literatury.....	38
Abstrakt.....	40
Abstract.....	41

Úvod

Na úvod bych rád předeslal, že jsem si toto téma vybral po dlouhé úvaze, kdy jsem přemýšlel, jak zlepšit výcvik ve speciální tělesné přípravě, kterým se v zaměstnání zabývám. Vykonávám činnost instruktora pro výcvik ve vojenském lezení. Během studia pedagogiky jsem si uvědomil několik klíčových věcí, které jsou pro zlepšení vzdělávání instruktorů nutné. Hlavní mojí myšlenkou a otázkou se stalo, jak být lepším instruktorem. Jeden z důvodů, proč jsem chtěl tuto práci napsat, je taktéž fakt, že se snažím ve svém zaměstnání co nejvíce aplikovat didaktiku výcviku, jelikož očekávám, že správný didaktický přístup by měl přinést dobré výsledky i efekty.

Cílem této bakalářské práce je popsání struktury služební tělesné výchovy v Armádě České republiky (dále také jen „AČR“) a analýza dokumentů, které stanovují činnost instruktora při vedení výcviku ve speciální tělesné přípravě vojenského lezení s ohledem na obecně didaktické principy. Toto téma je z mého pohledu velmi aktuální, jelikož se dnes a denně stýkám s lidmi, jejichž vzdělávání a výcvik jsou problematické. Armáda funguje na podobném principu jako školské instituce. Možná bychom mohli říci, že armáda je vzdělávací ústav v národní uniformě. Problém nastává ve chvíli, kdy pracujeme s heterogenní skupinou, ve které se nacházejí různě schopní a vzdělaní lidé. Všechny musíme naučit specifickou dovednost, ke které se třeba nikdy v životě nedostali nebo z ní mají respekt. V některých případech dlouho nedokáží pochopit problematiku.

Tyto problémy jdou ruku v ruce s edukačními schopnostmi jednotlivých instruktorů. Každý instruktor by měl vědět, jaká je koncepce a zaměření výcviku, z jakých dokumentů má vycházet, a hlavně jakou zvolit metodu nebo formu výcviku. Z vlastní zkušenosti vím, že dokud jsem nechápal souvislosti v jednotlivých pedagogických činnostech a neuvědomoval jsem si, jaké jsou možnosti volby metod a forem výcviku, tak jsem primárně jednal intuitivně. Proto jsem se rozhodl napsat studii normativního rámce, ze kterého by měl vycházet postup instruktorů při tvorbě výcviku ve speciální tělesné přípravě, a provést porovnání a analýzu získaných podkladů. Na základě vyhodnocení těchto informací a zkušeností se také pokusím formulovat doporučení do praxe.

Práce je strukturovaná do tří částí. V první části představím systém tělesné přípravy v AČR, přičemž detailněji rozeberu oblast speciální tělesné přípravy a přípravu instruktorů vojenského lezení. Ve druhé části využiji obecně didaktický model kurikula k důkladnějšímu rozebrání a popsání systému speciální tělesné přípravy ve vojenském lezení. Základními zdroji, o které se v této části práce opírám, jsou dokumenty Ministerstva obrany a Armády České republiky, a to převážně jejich veřejně dostupné části. Tyto dokumenty jsou velmi obecné a pro jednotlivé oblasti kurikula tělesné přípravy nedostatečně konkretizované. Věřím, že by má práce mohla přispět budoucím instruktorům k pochopení vojenského kurikula ve vztahu k vojenskému lezení. Další oporou pro tuto část práce je kniha *Moderní pedagogika* a disertační práce Petra Baumana.

Ve třetí kapitole srovnávám dokumenty týkající se přípravy vzdělávacího kurzu pro instruktory vojenského lezení s přístupem vybraných instruktorů. Opírám se přitom o rozhovory se čtyřmi respondenty (instruktory vojenského lezení), kde se pokouším zjistit, jak instruktoři uvažují o přípravě a realizaci instruktorských kurzů ve vztahu k normativním dokumentům. Dále na základě vlastních zkušeností, analýzy dokumentů i provedených rozhovorů svá zjištění uvádím ve formě SWOT analýzy jako dílčí závěry, ze kterých pak vycházím při formulaci doporučení pro praxi.

1 Systém tělesné přípravy v Armádě České republiky

Armáda české republiky disponuje velkým množstvím vzdělávacích a výcvikových aktivit, které míří ke zdokonalování příslušníků ozbrojeného sboru, jejich schopností a dovedností, ve vztahu k jejich kompetencím. Samostatným stavebním pilířem je služební tělesná výchova, resp. tělesná příprava.

Tělesná příprava jako součást služební tělesné výchovy v AČR je jednou z několika vzdělávacích aktivit, které přispívají k celistvému rozvoji příslušníků ozbrojeného sboru armády. Tato samostatná část je zaměřena na rozvoj schopností a dovedností jednotlivců ve vztahu k fyzickému fondu vojáků. Disponuje velkou škálou přístupů a metod, kterými můžeme dosáhnout výkonnostního cíle.

Služební tělesná výchova je rozdělena do dílčích specifických odvětví, jak naznačuje obr. 1. Dělí se na tělesnou přípravu a výběrovou tělesnou výchovu, přičemž tělesná příprava je dále rozdělena na přípravu základní a speciální. Vojenské lezení, kterým se zabývám v této práci, je součástí speciální tělesné přípravy.

Obr. 1: Systém služební tělesné výchovy AČR¹

Výběrová tělesná výchova je relaxační forma, která má za úkol nejen rozvoj fyzického fondu jednotlivců, ale cílí také na eliminaci nežádoucích psychosomatických

¹ NVMO č.12/2011. *Normativní výnos ministerstva obrany: Služební tělesná výchova v rezortu Ministerstva obrany*. Čj. 384/2011-SRDS-OS MO. Praha: Ministerstvo obrany, 2011. s 2.

reakcí.² Toto odvětví služební tělesné výchovy má povahu zájmové tělovýchovné činnosti. Výběrová tělesná výchova zahrnuje širokou škálu soutěží, kterou nabízí AČR každoročně ve svém Věstníku. Jsou zde i tělovýchovné programy probíhající během preventivních rehabilitací, které si příslušníci rezortu mohou vybrat. Při všech těchto aktivitách se účastníkům věnují tělovýchovní pracovníci. Celá škála těchto možností je založena na dobrovolnosti.³

Tělesná příprava je naopak povinná forma tělesné výchovy, které se musí vojáci pravidelně účastnit. Základní tělesná příprava je zaměřena na celkový fyzický rozvoj kondice jednotlivců bez ohledu na jejich odborné zařazení v rámci resortu. Primárně se jedná o rozvoj silové a vytrvalostní stránky jedinců.⁴ Speciální tělesná příprava se pak zaměřuje na specifické formy výcviku. V této formě jde o rozvoj jednotlivců ve speciálních druzích tělesné přípravy, jako je například vojenské lezení, boj z blízka, přesuny na ledu a sněhu nebo vojensko-praktické plavání.

Za odborné a metodické řízení tělesné přípravy zodpovídá náčelník tělovýchovy Ministerstva obrany prostřednictvím pověřených tělovýchovných pracovníků. Zpravidla to bývají osoby, které mají vysokoškolské vzdělání (nejčastěji UK FTVS) ve vojenském zaměření. Tito tělovýchovní náčelníci zabezpečují výcvik v tělesné přípravě organizačních celků (vojenských útvarů) a zodpovídají za dodržování předpisů, které se vztahují ke služební tělesné výchově. Jejich hlavním úkolem je zabezpečit výcvik základní tělesné přípravy a speciální tělesné přípravy.

U vojenských útvarů najdeme i odborníky, kteří jsou kompetentní k vedení výcviku v dílčích odbornostech, jako je například výše zmíněné vojenské lezení, boj z blízka, přesuny na ledu a sněhu nebo vojensko-praktické plavání. Tito instruktoři mohou vykonávat přímou pedagogickou činnost ve vztahu k jejich odbornosti. Tuto způsobilost instruktorům udělují vedoucí instruktoři AČR, kteří jsou hlavními garanty jednotlivých oblastí speciální tělesné přípravy v resortu Ministerstva obrany. Všichni pracovníci, kteří vykonávají pedagogickou činnost ve služební tělesné výchově, jsou kompetentní a školené osoby. Dle příslušného nařízení ministra obrany⁵ mohou při organizačních celcích vést služební tělesnou výchovu v určitém rozsahu:

² Srov. tamtéž, s. 2–3.

³ Srov. tamtéž, s. 33.

⁴ Srov. tamtéž, s. 1–2.

⁵ Srov. tamtéž, s. 4.

- a. voják či občanský zaměstnanec pověřený tělovýchovným pracovníkem;
- b. pomocný cvičitel, který je pověřen z rozhodnutí vedoucího organizačního celku;
- c. vedoucí instruktor speciální tělesné přípravy nebo instruktor speciální tělesné přípravy, který ji vykonává v rozsahu své kompetence.

Při základní tělesné přípravě se výcvik zaměřuje primárně na rozvoj silových a vytrvalostních schopností jedinců, aby byl jejich fyzický fond udržitelný ve vztahu k jejich vykonávané práci. Zpravidla se zde nabízí široké portfolio činností, které cvičitel využívá nebo může využívat.

Při výcviku v oblasti speciální tělesné přípravy jde o složitější odbornost. V těchto oblastech se může také běžněji přihodit úraz. Na instruktory a jejich schopnost zabezpečit edukaci a zároveň zdraví cvičících vojáků jsou proto kladeny vysoké nároky.

1.1 Základní tělesná příprava

Základní tělesná příprava je v rámci služební tělesné výchovy chápána jako základ pro další celistvý rozvoj. Zaměřuje se na tělesnou výkonnost, resp. na správně opakované cviky směřované k maximálnímu výkonu v určité oblasti pohybové aktivity. Jedná se o činnosti měřitelné časem, vzdáleností a počtem opakování.⁶

Základem jsou gymnastické cviky a aerobní činnosti. Gymnastickými cviky se zdokonaluje nebo zvyšuje silová kondice jedince. Můžeme izolovaně posilovat jednotlivé partie, zlepšovat stabilitu nebo provádět strečink. Při aerobních činnostech se zaměřujeme na vytrvalostní část, kdy se kluše, běhá a plave. Tato škála činností je dále obohacována o komplexní druhy cviků, jako jsou kruhové tréninky nebo dnes moderní crossfit.

1.2 Speciální tělesná příprava

Speciální tělesná příprava představuje velkou skupinu specifických výcviků, které jsou zaměřeny na odbornou činnost. Zaměřuje se na oblasti, ve kterých vojáci mají být

⁶ Srov. tamtéž, s 1–2.

vycvičení tak, aby se naučili nové dovednosti ve specifickém výcviku. Tyto odbornosti jsou zaměřené na možnost použití v bojové nebo záchranné činnosti.⁷

1.2.1 Druhy speciální tělesné přípravy

Speciální tělesná příprava (STP) zahrnuje několik druhů specifického výcviku, který má za úkol rozšířit kompetence vojáků v armádě. Celkem se jedná o osm druhů speciální tělesné přípravy. Pět kurzů speciální tělesné přípravy je licencovaných a tři jsou nelicencované. Licencované kurzy mají za úkol vzdělávat personál z řad vojáků a občanských zaměstnanců, aby následně mohli specifický výcvik plánovat, řídit a realizovat v průběhu výcvikového roku. V nelicencovaných kurzech se jedná zejména o doplňkovou část tělesné přípravy, která není primárně zaměřena na základní rozvoj pohybových dovedností, ale zaměřuje se na rozšíření pohybových dovedností jednotlivců či skupiny.

Licencované druhy speciální tělesné přípravy mají svůj edukační rámec, kdy se personál vzdělává ve specifické oblasti, aby následně mohl oficiálně danou činnost vykonávat. Patří sem vojenské lezení (lezení v přírodním terénu, lezení na vojenském trenažéru VT Jakub), vojensko-praktické plavání, boj z blízka (Musado), přežití v tísni, přesuny na ledu a sněhu. V tomto odvětví je personál důkladně vycvičen a v závěru výcviku přezkoušen vedoucím instruktorem AČR v dané odbornosti. Následně je účastníkovi vydán certifikát o úspěšném splnění podmínek pro vedení výcviku v dané specializaci. V nelicencovaném okruhu jsou činnosti jako přesuny na delší vzdálenost, zdolávání překážek či vojenský víceboj.⁸

Speciální tělesná příprava se dělí na licencovanou a nelicencovanou, jelikož v licencovaných druzích STP se předpokládá pravděpodobnější možnost úrazu, a proto musí být instruktor v tomto odvětví odborně způsobilý. Důležitým aspektem je samotné vedení výcviku, kdy se instruktor zaměřuje na správnou metodiku vedení výcviku a na rozpoznání úrovně schopností a dovedností cvičenců.

1.2.2 Požadavky na instruktora

Požadavky pro výcvik instruktorů speciální tělesné přípravy jsou stanoveny v dokumentu AČR *PUB-71-84-01 STP Profesní minimum*. V tomto dokumentu jsou stanoveny

⁷ Srov. tamtéž, s 16.

⁸ Srov. tamtéž, s. 17–19.

podmínky pro získání licencí a požadavky na instruktory, jimiž se míní zejména psychomotorické schopnosti, resp. dovednosti, které by měl mít instruktor po absolvování každého kurzu osvojeny.

Schopnosti a dovednosti instruktora jsou popsány jako „profil instruktora“ (dané specializace). Kromě schopností, znalostí a dovedností souvisejících s danou odborností se v této části jedná také o pedagogickou stránku budoucího instruktora, o jeho komunikační schopnosti a dovednosti potřebné pro vedení výcviku v příslušné odbornosti.⁹

1.2.3 Kurzy pro instruktory

Každý kurz je rozdělen do několika částí, které účastník musí splnit, než získá certifikát pro vedení výcviku. Vzhledem k cíli této bakalářské práce se podrobněji zaměřím na kurzy vojenského lezení.

Kurz vojenského lezení je v celkovém měřítku náročný jak na znalosti cvičících, tak na dovednosti, které jsou nutně spojeny s edukačním procesem ve vojenském lezení. Na samotném začátku se cvičící musí zúčastnit základního kurzu lezení. V tomto kurzu se učí novým technikám a zdokonaluje se v oblastech lezení, které si osvojil během standardního výcviku na jednotce. Smyslem je zdokonalit se ve specializovaných oblastech této problematiky.

Jakmile účastník projde tímto výcvikem, může se přihlásit do kurzu instruktora vojenského trenažéru Jakub (VT Jakub). Vojenský trenažér je základním pilířem vojenského lezení, ve smyslu zabezpečení větší bezpečnosti a dostupnosti výcviku. Tímto trenažérem disponuje každý z útvarů AČR. Zde probíhá základní výcvik jednotek pro pokročilejší úroveň lezení ve skalním prostředí. V instruktorském kurzu se účastníci vzdělávají v metodice výcviku a detailněji se seznamují s prostorem vojenského trenažéru. Na konci kurzu provádí vedoucí instruktor AČR přezkoušení účastníků jak po znalostní stránce, tak po praktické stránce. Ti, co úspěšně splní podmínky, které jsou stanoveny ve výše zmíněném dokumentu, získají licenci k vedení výcviku na VT Jakub.

Po úspěšném splnění kurzu instruktora VT Jakub mají absolventi možnost přihlásit se do kurzu pro instruktory skalního lezení. Tomuto kurzu předchází zdokonalovací výcvik, kde se dále rozšiřují dovednosti v technikách, které jsou už zaměřeny na přírodní podmínky. Smyslem toho výcviku jsou primárně záchranné techniky a zlepšení

⁹ Srov. tamtéž, s. 46–48.

schopností cvičících v překonávání přírodních překážek. Ukončení kurzu je obdobné jako u předchozího kurzu, nicméně větší nároky jsou kladeny na bezpečnost, znalosti a záchranné techniky.

2 Příprava kurzů speciální tělesné přípravy

V této části konkrétně popíši, jak vypadá příprava kurzu STP v jednotlivých fázích. K rozvržení struktury těchto fází přitom využiji model kurikula uváděný v teoriích obecné didaktiky (srov. např. publikace autorů jako Maňák, Janík a Švec,¹⁰ Průcha¹¹ nebo Bauman,¹² viz dále). Při popisu jednotlivých fází budu odkazovat na konkrétní dokumenty AČR, které se k jednotlivým fázím vztahují.

Obecně můžeme konstatovat, že samotná příprava kurzu STP v AČR prochází podobným procesem, jako je příprava učitelů na vyučovací hodinu. Mám tím na mysli to, že výcvik nebo kurz je jasně definován a řídí se dle příslušných předpisů, norem a organizačních postupů. AČR ve slangové řeči ve většině případů volně zaměňuje dva pojmy: *výcvik* a *kurz* (vzdělávací kurz). Instruktoři či tělovýchovní pracovníci během kurzu aplikují určité výcvikové metody, a to zpravidla za účelem zdokonalení jedinců v oblastech, na které se zaměřují cíle kurzu či výcviku.

Níže se pokusím jasněji vymezit pojmy kurz a výcvik. **Výcvikem** rozumím soubor činností, jejichž nácvikem (zpravidla opakováním) jednotlivec zdokonaluje své dovednosti. Pedagogický slovník definuje výcvik jako „*zdokonalování jedince pro vykonávání odborné činnosti*“.¹³

Kurz chápu jako formu edukace, ve které probíhá výchovně-vzdělávací proces. Podle pedagogického slovníku je kurz „*krátkodobým programem, kde probíhá vzdělávání v určitém časovém úseku výuky*“.¹⁴ Zde vidíme oproti výcviku velký rozdíl, a to ten, že ve výcviku jde primárně o zdokonalení jednotlivců v určité specializaci. Kurzem chceme naopak dojít nejen nových znalostí a dovedností, ale také postojů a hodnot. Jde o širší profil jednotlivce. V instruktorském kurzu jde o formování jedince zacílené k získání kompetencí instruktora.

¹⁰MAŇÁK, Josef, Tomáš JANÍK a Vlastimil ŠVEC. *Kurikulum v současné škole*.

¹¹PRŮCHA, Jan. *Moderní pedagogika*.

¹²BAUMAN, Petr. *Ideová dimenze kurikula základní školy: znalosti budoucích pedagogů o cílech, smyslu a hodnotách vzdělávání*.

¹³PRŮCHA, Jan, Jiří MAREŠ a Eliška WALTEROVÁ. *Pedagogický slovník*, s. 276.

¹⁴PRŮCHA, Jan, Jiří MAREŠ a Eliška WALTEROVÁ. *Pedagogický slovník*, s. 110.

Výše jsme si stanovili, jak budeme chápat dva klíčové pojmy, které jsou stěžejní pro další text této práce. Při deskripci pojmu kurz jsem chtěl zdůraznit i důležitost výchovných aspektů. V kurzech STP určených pro budoucí instruktory jsou klíčové měkké kompetence, a proto sem patří i postoje a schopnost průběžného vyhodnocování edukačního procesu.

Jak jsem výše zmínil, proces výcviku prochází různými fázemi. V AČR se obecně nazývají jako fáze přípravy, realizace a vyhodnocení. Namísto tohoto pojetí se ale zaměřím na popis výstavby kurzu v didaktickém modelu kurikula. Jelikož se jedná o výchovně-vzdělávací proces, bude užitečné promyslet také ty fáze modelu kurikula, které ve schématu příprava—realizace—vyhodnocení chybí. AČR sice nemá tak důkladně propracované kurikulární dokumenty jako MŠMT, ale pro praktické použití jsou dostačující.

Nejprve se zaměřím na **koncepční fázi**, ve které se budu primárně zabývat normativní dokumentací, která předepisuje STP. V **projektové fázi** pak důkladněji rozeberu procesy, které je třeba administrativně zabezpečit, dále důkladněji představím systém dokumentace, který připravuje instruktor. Popíši, nejen jak takový kurz instruktoři připravují, ale také co musí dále zohlednit při samotné realizaci, tj. ve **fázi realizační**.

2.1 Koncepční fáze

V koncepční fázi kurzu je důležitý dokument, který stanovuje celé AČR, za jakých podmínek může být takový kurz realizován. Ve školství bychom si představili například dokument *Strategie vzdělávací politiky ČR do roku 2030+* nebo školský zákon. Jelikož dokument tohoto charakteru není do struktury přípravy personálu AČR implementován, hledá se opora v dokumentu vydaném Ministerstvem obrany. Jedná se o *Normativní výnos ministerstva obrany: Služební tělesná výchova v rezortu Ministerstva obrany* (NVMO č. 12/2011, čj. 384/2011-SRDS-OS MO).

Při samotné přípravě výcviku i samotných kurzů vycházíme z výše uvedeného dokumentu. Předepisuje strukturu a činnosti, které má odborný personál Ministerstva obrany vykonávat. Koncepce AČR v oblasti tělesné přípravy není vymezena jiným dokumentem ani popsána v jiné publikaci koncepčního charakteru, na základě, které by se odborný personál řídil. Je koncepčním východiskem nejen pro plánování, přípravu

a realizaci kurzů či výcviků, ale také pro přezkoušení instruktorů u organizačních celků Ministerstva obrany.

Normativním dokument NVMO č. 12/2011 je navrhován gestorem problematiky pro speciální tělesnou přípravu a schválen ministrem obrany. Tato norma vchází v platnost uvedením do obecného povědomí rozkazem ministra obrany v tištěné nebo elektronické formě.

Struktura dokumentu zahrnuje základní ustanovení, řízení a zabezpečování služební tělesné přípravy, plánování a dokumentaci služební tělesné výchovy, zabezpečení služební a tělesné výchovy tělovýchovným materiálem, bezpečnostní opatření, tělesnou přípravu, kontrolu tělesné přípravy, výběrovou tělesnou přípravu, přezkoušení uchazečů o povolání do služebního poměru z tělesné přípravy, závěrečná ustanovení a přílohy. Jedná se o dokument, který je ve výcviku a vzdělávání pro resort Ministerstva obrany ve služební tělesné výchově prioritou.¹⁵

Za východisko služební tělesné výchovy, a tedy i tělesné přípravy, můžeme považovat cíl, který je stanoven v článku 6 odst. 1 a 2:

Služební tělesná výchova je řízená tělovýchovná činnost vojáků z povolání (dále jen „voják“), která se uskutečňuje ve stanovené době v určených prostorech. Cílem služební tělesné výchovy je pedagogicky řízeným procesem zabezpečit tělesnou připravenost vojáků k řádnému plnění úkolů, které vyplývají z jejich služebního zařazení.¹⁶

Zde je klíčové vymezení, co je hlavním záměrem služební tělesné výchovy. Nicméně tento cíl je stanoven pro celou služební tělesnou výchovu, nikoliv jen pro tělesnou přípravu jako takovou.

Po přečtení tohoto dokumentu si z pedagogického hlediska můžeme položit několik otázek. První otázka by mohla směřovat k samotné koncepci, o co jde v tělesné výchově a přípravě především. V článku 7 jsou hlavní úkoly služební tělesné výchovy formulovány takto:

- a) *dosahování a udržování optimální tělesné zdatnosti vojáků jako podmínky řádného výkonu služby;*

¹⁵ Srov. NVMO č.12/2011. *Normativní výnos ministerstva obrany: Služební tělesná výchova v rezortu Ministerstva obrany*. Čj. 384/2011-SRDS-OS MO.

¹⁶Tamtéž, s 1.

- b) *dosahování stanovených výkonnostních požadavků a ovládnutí profesních pohybových dovedností a návyků vojáků k řádnému plnění úkolů v mimořádných situacích nebo při bojové činnosti, a to po celou dobu jejich služebního poměru;*
- c) *zabezpečování pravidelné pohybové aktivity jako profesní nezbytnosti a předpokladu tělesného i duševního zdraví vojáků;*
- d) *získávání odolnosti vojáků proti psychickým zátěžím.*¹⁷

Jsou zde popsány primárně dovednosti, které si mají jednotlivci zdokonalovat nebo minimálně udržet. Z tohoto úhlu pohledu mohu usuzovat, že primární koncepce ve výcviku a kurzech tělesné přípravy bude pragmatická, resp. funkcionalistická. Usuzuji tak z toho důvodu, že v cílech a v hlavních úkolech není popsán případný přesah. Primárně se jedná o instrumentální činnost, pomocí které se zdokonalujeme nebo udržujeme v kondici za účelem plnění úkolů odpovídajících služebnímu zařazení.

2.2 Projektová fáze

Pro fázi projektovou, kdy se jedná o rozpracování koncepce do podoby přípravy výcviku nebo kurzu, nalezneme podstatně více materiálů a různých nařízení. Do struktury přípravy zasahuje jak velitel organizačního celku, tak i jeho nadřízený. V této úrovni se náčelníci tělovýchovy a personál zodpovědný za výcvik setkávají s takzvaným *Prog 1-3*.¹⁸ Tento dokument svojí strukturou představuje období rámcového vzdělávacího programu (RVP), jsou zde popsána témata jednotlivých výcvikových programů, časové dotace na jednotlivá témata a rozepsané dílčí úkoly.

Jako příklad zde můžeme uvést vojenské lezení (téma 7): nácvik slaňovacích technik, nácvik výstupu po laně, lezení na prvolezce atd. Pro samotná témata je zde rozepsána minimální časová dotace, v rámci které je velitel jednotky povinen zajistit výcvik, který následně realizuje instruktor STP, a to v rozsahu minimálně 4 hodiny týdně. Tato nařízení lze použít při výcviku. Při přípravě kurzu je nutné zaměřit se více na samotnou pedagogickou přípravu ze strany instruktorského personálu a její dokumentaci.

¹⁷Tamtéž, s 2.

¹⁸Dokument je k dispozici v režimu pro služební potřebu a z bezpečnostních důvodů není veřejně dostupný.

2.2.1 Dokumentace na úrovni nadřízeného

Dokumentací na úrovni nadřízeného myslíme taková nařízení, která mají za úkol pomoci s koordinací výcviku. Úroveň nadřízeného stanovuje pro každý výcvikový rok nařízení o provedení výcviku v dané oblasti, a to z důvodu, že je třeba vyškolit určitý personál pro zabezpečování výcviku, nebo z důvodu zdokonalení personálu pro lepší plnění úkolů v dané specializaci.

Příkladem nařízení této úrovně je *Pub-71-84-01 Speciální tělesná příprava: zkušební řády, program instruktorských kurzů a profesní minimum*, popisující jednotlivé typy vzdělávacích kurzů. Stanovuje podmínky pro získání instruktorských licencí a učivo, které by mělo být osvojeno (může být chápáno jako zamýšlené kurikulum¹⁹). Zamýšleným kurikulem zde chápeme to, co je ve vzdělávací soustavě vojenské tělovýchovy stanoveno jako cíle a obsah vzdělávání v dané oblasti speciální tělesné přípravy. Výše zmíněné nařízení i další dokumentace z úrovně nadřízeného musí být v souladu, aby při samotné přípravě nedocházelo ke kolizím nebo aby se jednotlivá nařízení vzájemně nepopírala.

2.2.2 Dokumentace na úrovni organizačního celku

V této úrovni za výcvik a kurzy zodpovídá velitel organizačního celku, který v celé struktuře zodpovídá za správné dodržení výše stanovených dokumentů a předpisů ve vztahu k daným výcvikům a kurzům. Velitelem organizačního celku myslíme velitele útvaru nebo velitele vojenského zařízení. Tito velitelé uveřejňují takzvaný Organizační rozkaz č. 1 (dále OR č. 1) se kterým se musí každý příslušník daného útvaru nebo zařízení seznámit.

Jestliže se zaměříme na OR č. 1 jako na kurikulární dokument, zjistíme jednu důležitou věc. Každý velitel sepisuje tento dokument jako organizační formu řízení daného útvaru a instruktoři ho musí brát v potaz. Tento dokument představuje určitý smysl organizační dimenze kurikula. Velitel útvaru zde vymezuje prostory výcviku, zdravotnické zabezpečení, osoby zodpovědné a kompetentní pro vedení a řízení výcviků a kurzů speciální tělesné přípravy. Tímto stanovuje určitá nařízení pro provádění výcviků či kurzů v STP.

¹⁹ Srov. PRŮCHA, Jan. *Moderní pedagogika*, s. 246.

2.2.3 Dokumentace tvořená instruktorem

V AČR je tato dokumentace tvořena formou písemné přípravy, pro kterou stanovuje vzor velitel organizačního celku. Povinnost tvorby písemné přípravy stanovuje jak velitel organizačního celku, tak normativní dokumentace. Při samotné tvorbě písemné přípravy se instruktor musí zamyslet nad všemi dimenzemi kurikula, využít veškeré informace o tělesné zdatnosti cvičících, stavu a připravenosti prostoru pro kurz a nezávadnosti materiálu či vybavení pro výcvik.²⁰

Výše uvedená dokumentace se vztahuje obecně k celému systému STP. V následujícím textu se již konkrétněji zaměříme na specializaci vojenského lezení, abychom výše uvedené konkretizovali jako příklad, co musí být důkladněji rozepsáno pro konkrétní kurz.

Dokument písemné přípravy je rozdělen do tří částí. První část (hlavní strana) je pomyslně rozdělena do tří bloků:

- Nejprve se uvádí základní identifikace (krycí číslo útvaru, velitel organizačního celku, evidenční číslo dokumentu, nadpis).
- Dále se uvádí téma, které vychází z Prog 1-3 a cíle zaměstnání. Samotné cíle jsou zde ve většině případů definovány. Pokud se jedná o instruktorský kurz, vycházíme z Prog 1-3 a Pub-71-84-01. Pokud se nejedná přímo o vzdělávací kurz, ale o výcvik, můžeme cíl definovat jako dílčí cíl vycházející z cílů stanovených v Prog 1-3. Spolu s tématem se uvádí časová dotace, která je pro kurz či výcvik naplánována.
- Poté popisujeme organizační a metodickou dimenzi, tj. v jakém prostoru bude výcvik probíhat, jakou formu zvolíme (hromadná, individuální), můžeme zde odkazovat na Britský akronym EDIP – explanation, demonstration, imitation, practice, a jakou literaturu jsme zvolili pro vedení výcviku.

Ve druhé části písemné přípravy zmiňujeme materiálně technické zabezpečení (MTZ) a detailněji rozplánované části kurzu. V MTZ musíme zmínit podmínky, které stanovuje velitel organizačního celku v OR č. 1. Zejména se jedná o zdravotní zabezpe-

²⁰ Srov. NVMO č.12/2011. *Normativní výnos ministerstva obrany: Služební tělesná výchova v rezortu Ministerstva obrany*, s 41.

čení, odsunová vozidla, vybavení a dokumentaci instruktora včetně materiálu pro jednotlivé účastníky. Hlavním smyslem je zamýšlení se nad cíli, kterých chceme během kurzu dosáhnout. Jelikož cíle mají svůj systém hierarchizace, v této fázi přemýšlíme nad dílčími cíli i cílem obecným ve vztahu k plánování. K cílům následně přiřazujeme obsah učiva, který s nimi koresponduje.²¹

Třetí část dokumentu již *de facto* neslouží přípravě, ale je určena pro zapisování případných úrazů, které během kurzu nastaly, a jsou zde uvedeny skartační znaky.

2.2.4 Příprava kurzu

V rámci přípravy kurzu netvoříme jen písemnou přípravu, ale máme také povinnosti spojené s přípravou a ověřením bezpečnosti prostoru, kde se bude kurz realizovat, i prověřením technické způsobilosti používaného materiálu. Pokud se nalezne jakýkoliv problém, jsme povinni ho odstranit, či přesunout konání kurzu do jiných prostor.²²

Je důležité důkladně promyslet, jak a kde se bude kurz uskutečňovat. Instruktor odpovědný za kurz lezení, který má připravit účastníky na závěrečné zkoušky, by měl vzít v potaz všechny doposud známé informace.

V první řadě se jedná o osobní přípravu, která by měla vycházet ze základních principů, které AČR nastavila. Jedná se zde o tři typy instruktorů lezení, kteří vedou výcviky nebo kurzy realizují. Každý z nich má jiné kompetence k vedení výcviků a kurzů. To předepisuje dokument *Pub-71-84-01 STP Profesní minimum*, kde je definován profil instruktora dané úrovně, například:²³

- Plnit výkonnostní normy vojenského lezení pro instruktory.
- Provádět správně činnosti z obsahu základního výcviku vojenského lezení.
- Organizovat a vést výcvik s jednotkou.
- Formulovat jasně své myšlenky, komunikovat a být učitelem.

Jsou zde popsány i schopnosti kognitivní a psychomotorické, tj. co by měl instruktor znát nebo umět.

²¹ Srov. MAŇÁK, Josef, Tomáš JANÍK a Vlastimil ŠVEC. *Kurikulum v současné škole*, s. 23.

²² Srov. NVMO č.12/2011. *Normativní výnos ministerstva obrany: Služební tělesná výchova v rezortu Ministerstva obrany*, s 41.

²³ Srov. VÁGNER, Michal, Karel SÝKORA, Martin DOLEŽEL a Jaroslav MRÁZ, JEBAVÝ, Miroslav, ed. *PUB 71-84-01 Speciální tělesná příprava: zkušební řády, program instruktorských kurzů a profesní minimum*, s.40–42.

Instruktor skalního lezení jako instruktor druhé úrovně už vede výcvik ve skalním prostředí a podílí se na přípravě a realizaci vzdělávacích kurzů pro instruktory výcviku na umělé stěně i pro instruktory skalního lezení.

Úkolem vedoucího instruktora je primárně vést, řídit a koordinovat práci instruktorů na umělých stěnách a instruktorů skalního lezení. Ve funkci vyššího specialisty se podílí na koncepčním a metodickém řízení i na organizačním zabezpečení výcviku. Dbá na zdokonalování dalších instruktorů po odborné stránce. Zároveň dohlíží na dodržování metodicky správných postupů. Do jeho kompetence patří přezkoušení budoucích instruktorů nebo prodlužování licencí stávajícím instruktorům.²⁴

Na základě těchto kritérií instruktor nabývá kompetence v jednotlivých vzdělávacích úrovních. Tyto předpoklady musím sám u sebe zhodnotit před přípravou kurzu a jeho realizací. *Pub-71-84-01 STP Profesní minimum* zároveň stanovuje minimální rozsah vzdělávacích kurzů, dle kterých se má připravit. Jedná se zejména o teoretickou, technickou a metodickou přípravu. V teoretické části se zejména jedná o získání či prohloubení znalostí. Po stránce technické se jedná o doplnění, procvičení a zdokonalení praktických dovedností. V metodické části se jedná o zdokonalení verbálního projevu, osvojení si didaktiky vedení výcviku a formování osobnosti instruktora.²⁵

Nedílnou součástí přípravy je uvědomění si a zohlednění skupiny účastníků, kteří vstupují do kurzu. V naprosté většině případů instruktor účastníky zná z předešlého přípravného kurzu. Zná limity účastníků, jejich schopnosti, hard skills i soft skills a na základě této znalosti připravuje instruktorský kurz. V této fázi můžeme konstatovat, že zde probíhá analýza skupiny účastníků ze strany instruktora a na základě výsledků této analýzy instruktor připravuje program kurzu.

*„V rovině projektování učitel uvažuje o tom, jaké požadavky na žáky klade integrovaně pojaté učivo a jak předpokládá navozovat učební operace žáků (a to nejenom plošně, ale i s respektováním určitých rozdílů, např. v učebních schopnostech a možnostech i stylech učení žáků). Výstižně na to upozorňuje K. Howey (1996, s. 152), který konstatuje, že učit se vyučovat (v případě studentů učitelství) často vyžaduje vyučovat specifické kurikulum specifickým skupinám žáků ve specifických situacích“.*²⁶

²⁴ Srov. NVMO č.12/2011. *Normativní výnos ministerstva obrany: Služební tělesná výchova v rezortu Ministerstva obrany*, s 24.

²⁵ Srov. VÁGNER, Michal, Karel SÝKORA, Martin DOLEŽEL a Jaroslav MRÁZ, JEBAVÝ, Miroslav, ed. *PUB 71-84-01 Speciální tělesná příprava: zkušební řády, program instruktorských kurzů a profesní minimum*, s. 38.

²⁶ MAŇÁK, Josef, Tomáš JANÍK a Vlastimil ŠVEC. *Kurikulum v současné škole*, s 101.

Ve výše zmíněné citaci můžeme vidět určitou souvislost s odbornou literaturou, která nám dává jasně najevo, že tato skutečnost nesmí být opomíjena. Vyplývá z toho, že i příprava vzdělávacího kurzu musí být důkladně promyšlena a sestavena tak, že se musí počítat se schopnostmi a možnostmi účastníků kurzu.

Po analýze schopností a dovedností účastníků instruktor doplňuje písemnou přípravu, ve které zohlední zjištěné schopnosti jednotlivců a skupiny. Zejména vnímá, jaké mají účastníci základní dovednosti, které si osvojili v rámci výcviku. Na těchto může stavět. Jelikož se jedná o instruktorský kurz, musíme mít na paměti, že nepůjde jen o hard skills, které budeme rozšiřovat, ale zejména půjde o to, že absolventi kurzu se sami mají stát instruktory, a tedy musí jít také o zdokonalení jejich instruktorských (edukačních) dovedností a soft skills.

Pojmem **hard skills** rozumíme oborově či odbornostně specifické (někdy se uvádí také „nepřenositelné“) znalosti a dovednosti nezbytné k výkonu určité profese nebo specifické činnosti. Jsou zpravidla získávány během odborného studia nebo praxe a jsou relativně snadněji měřeny a hodnoceny.²⁷ V případě budoucích instruktorů se zejména jedná o jejich dovednosti a praktické znalosti.

Pojem **soft skills** zahrnuje obecněji uplatnitelné schopnosti, znalosti a dovednosti, které nejsou oborově specifické (bývají proto označovány také jako „měkké“ nebo „přenositelné“ dovednosti) a jsou více spjaty s osobností instruktora. Mohou zahrnovat například prezentační a komunikační dovednosti, schopnost zvládat stres, dovednosti související s vedením týmu nebo také psychohygienou, sebepoznáním a seberealizací.²⁸

V problematice „soft skills“ musíme klást velký důraz, jelikož instruktoři v AČR mohou automaticky přebírat model výchovy a vzdělávání od nadřízených, který nemusí být vždy správný. Proto je důležité novým instruktorům ukazovat skutečnosti v jiných obrazech, jiné přístupy a nové metody, které doposud neznali. Předpokládáme přitom, že si na základě tohoto vytvoří svůj vlastní instruktorský styl, dle kterého budou jednat. Obecně tuto skutečnost nemá vojenská dokumentace zpracovanou tak důkladně a spíše se přehlíží.

²⁷ Srov. BERKOVÁ, Kateřina, Dagmar FRENDOVSKÁ a Andrea KUBIŠOVÁ. Modely hodnocení rozvoje profesních a měkkých kompetencí v sekundárním vzdělávání, s. 19.

²⁸ Srov. tamtéž.

2.2.5 Stanovení cíle kurzu

Při stanovování cíle vzdělávacího kurzu opět vycházíme z *Pub-71-84-01 STP Profesní minimum*, kde je jasně stanoven cíl každého kurzu. Například takto:

*„Cílem výcviku v instruktorském kurzu je připravit uchazeče k vedení výcvikových hodin speciální tělesné přípravy v tématu vojenského lezení se zaměřením na výcvik v přírodních cvičných terénech“.*²⁹

Pokud si tento cíl důkladněji rozebereme, zjistíme, že je formulován jako obecný cíl, který nikterak nepopisuje zdokonalení člověka jako edukátora, ale pouze udává směr k získání kompetence instruktora. Kladu si otázku, jak by měl takový cíl pro instruktorský kurz vypadat, aby jasněji charakterizoval, čeho chceme docílit?

Ideová dimenze kurikula, do které snaha vymezit cíl kurzu spadá, nám zde dává za úkol se ptát, „proč“ se chceme vzdělávat, zdokonalovat, být lepší. Velmi zajímavě mluví o důležitosti chápání ideové dimenze Petr Bauman, který tvrdí, že

*„Ideovou dimenzi kurikula tak vnímáme jako klíčovou nejen v kontextu didaktiky (odvozování obsahů, metod, organizačních forem apod.), ale především v kontextu filozofie výchovy (formulace cílů vzdělávání jako kroků, jež člověk hodlá podniknout na cestě hledání smyslu života).“*³⁰

Proto je důležité, aby cíle, které stanovujeme v písemných přípravách, refletovaly jejich smysl. Samotný cíl bychom měli chápat v kontextu s nějakým záměrem a popsat ho co nejsrozumitelněji.

V celém výčtu dokumentů nás nejvíce zajímají obecné cíle pro samotné plánování. Ty máme stanoveny v Prog 1-3 i v *Pub-71-84-01 STP*. Ideová dimenze kurikula je pro nás východiskem pro co nejlepší uchopení edukace. Z koncepční fáze musíme důkladně promyšlet a následně konkretizovat cíle do adekvátní formy vzhledem ke vzdělávacímu systému.³¹

Pro kurz, který se realizuje v například v pěti dnech, je dobré stanovovat dílčí cíle. Mohou být i tematické vzhledem k obsahu. Stanovujeme je také s ohledem na hierarchi-

²⁹VÁGNER, Michal, Karel SÝKORA, Martin DOLEŽEL a Jaroslav MRÁZ, JEBAVÝ, Miroslav, ed. *PUB 71-84-01 Speciální tělesná příprava: zkušební řády, program instruktorských kurzů a profesní minimum*, s. 43.

³⁰BAUMAN, Petr. *Ideová dimenze kurikula základní školy: znalosti budoucích pedagogů o cílech, smyslu a hodnotách vzdělávání*, s.60.

³¹ Srov. tamtéž, s.72.

zaci cílů. V takzvané pyramidě cílů postupujeme od těch nejobecnějších po operantní, které se zabývají konkrétnější činností.³²

V případě pětidenního kurzu stanovují obecný cíl celého kurzu, který vepisují do písemné přípravy, jak Pub-71-84-01 STP nařizuje. Pro hlubší význam kurzu si však můžeme stanovit doplňující cíl, kterým chceme naplnit podstatu kurzu. Následně je možné stanovit také dílčí cíle pro jednotlivé bloky kurzu nebo konkrétní cíle k jednotlivým dnům. Normativní výnos nám nenařizuje takové cíle konkretizovat do dokumentace, zodpovědný instruktor by je však měl mít alespoň na mysli.

2.2.6 Volba obsahu kurzu

Je třeba vnímat obsah vzdělávání jako prostředek pro utváření osobnosti a profesní odbornosti, nikoliv jako samotný cíl. V kurzech, které připravují instruktoři, by se obsahová dimenze neměla vázat jen na učivo, kterési mají osvojit. Je třeba pamatovat, že obsahem kurzu se rozumí obecněji zkušenost účastníků kurzu.³³

Obsahová dimenze je určujícím prvkem, který pomáhá směřovat k stanovenému cíli. Byť je obsah stanoven, měl by být různě modifikován a měl by se opírat o působící faktory, které se v edukační realitě objevují. To pomůže k adekvátní transformaci učiva a jeho správnému pochopení a uchopení.³⁴

2.2.7 Volba metod kurzu

Výběr metody je jedna z nejtěžejnějších částí při plánování vzdělávacího kurzu STP. Z popisu kurzů je zřejmé, že se jedná o složitý komplex různých znalostí a dovedností, které si jedinci mají osvojit. Proto je volba metod stěžejní pro samotné vedení výcviku a kurzu. V kurzu by si měli účastníci uvědomit, že nejde jen o získání hard skills nebo o předávání informací, ale i o to, jaké máme možnosti pro samotné předávání informací. Rozhodování o výběru metod ovlivňují různá kritéria. Za nejdůležitější z nich bývají

³² Srov. JANÍK, Tomáš, Josef MAŇÁK a Petr KNECHT. *Cíle a obsahy školního vzdělávání a metodologie jejich utváření*, s. 16.

³³ Srov. BAUMAN, Petr. *Ideová dimenze kurikula základní školy: znalosti budoucích pedagogů o cílech, smyslu a hodnotách vzdělávání*, s. 87.

³⁴ Srov. JANÍK, Tomáš, Josef MAŇÁK a Petr KNECHT. *Cíle a obsahy školního vzdělávání a metodologie jejich utváření*, s. 25.

považována tato: cíle výuky, učivo, fyzický a psychický rozvoj žáků, osobnost učitele a jeho znalost metod, podmínky práce aj.³⁵

Ve většině případů AČR přistupuje k volbě komplexních metod, jako je například frontální výuka, skupinová a kooperativní výuka, partnerská výuka a občas i individuální výuka. Ve velké míře využívá informačně receptivní metodu pro důkladnější vysvětlování teoretických postupů, ale i reproduktivní metody. V posledních letech se začaly užívat i metody heuristické, které jsou pro většinu účastníků atraktivní a zajímavé, dávají jim možnost svoji myšlenku aplikovat. Heuristická metoda byla přijata také z důvodu omlazení populace vojáků, kteří vstupují do AČR.

AČR postupně přebírá model, kterým se řídí armáda Velké Británie a který vychází z anglosaského pojetí vzdělávání. Velká Británie se ve vojenském prostředí primárně řídí metodou dle akronymu EDIP.³⁶

- **Explanace** (*explanation*). Popsání a vysvětlení jednotlivých segmentů, způsobů a různých řešení, popis různých kauzálních vztahů či jenom detailnější popis dané věci. V českém prostředí se tato část metody blíží spíše výrazu „exploration“. Hlavním důvodem je potřeba zkoušení a osvojování si nového učiva objevováním, jelikož je pro nás ve výcvikovém procesu stěžejní učení se ze zkušenosti.
- **Demonstrace** (*demonstration*). V této části se jedná o ukázkou řešení. Kdy instruktor ukáže, jak se problém řeší a proč je zrovna tato volba řešení lepší. Většinou se jedná o elementární postup, který si jednotlivci zdokonalují opakováním.
- **Imitace** (*imitation*). Imitace (napodobování) se zaměřuje na opakování účastníků při ukázce instruktora, kdy instruktor činnost ukazuje, účastníci činnost opakují a za pomoci audiovizuálního vnímání se ji zároveň učí, aby došlo k její automatizaci.
- **Praxe** (*practice*). Poslední bod představuje praktické procvičení či vyzkoušení v praxi. Účastníci vnímají povel a řeší situaci nebo problém tak, jak si daný postup zautomatizovali během předešlých částí výcviku.

³⁵ Srov. MAŇÁK, Josef, Tomáš JANÍK a Vlastimil ŠVEC. *Kurikulum v současné škole*, s. 98.

³⁶ Srov. *Defense instructor handbook: Defence instructional techniques* [online].

V Britské armádě na konci takového postupu provádí jednostranné vyhodnocení ze strany instruktora, který během praktické části sleduje činnost jednotlivců a na konci jim sdělí, v čem a jak se mají během samostudia zlepšit.

Při výcviku a kurzech v AČR se často setkáváme s metodami zážitkové pedagogiky,³⁷ didaktickými hrami a situačními metodami. Tyto metody jsou využívány, jelikož se zde ve velké míře uplatňuje sociální učení. Toto učení pomáhá také adaptaci jedince ve skupině, při konzultování jeho úvah s ostatními, při diskutování s instruktorem o různých způsobech řešení. Účastník zároveň může přejímat model edukátora. Přejímání modelu edukátora se v kurzech tohoto typu velmi často objevuje, účastníci instruktorských kurzů zjistí, který instruktor jim je sympatický, že dokázali od něj pochopit látku, a následně aplikují jeho výukové metody.

AČR v normativních dokumentech uvádí metody jako nácvik, výcvik, kontrolní cvičení, výklad a ukázka. Když se podíváme na tyto vojenské metody z pohledu didaktiky, zjistíme, že se jedná spíše o metodicko-organizační formu výcviku než o didakticky promyšlenou metodu jako takovou.

2.3 Realizační fáze

V realizační fázi plní hlavní roli edukátor (instruktor), který má doprovázet všechny účastníky ke zdárnému cíli. Při jeho osobní přípravě mu může pomoci odborná publikace pro vojenské lezení Pub 71-84-06, která je zároveň didaktickým prostředkem. Nežli se dostane k realizační fázi kurzu, vše musí být důkladně promyšleno. Tak aby vše bylo legislativně i didakticky správně a smysluplně.

Dále zde na základě vlastní zkušenosti popíšu, jak by mohl smýšlet instruktor při realizaci takového kurzu ve vztahu k předem stanovenému plánu, který tvořil v podobě písemné dokumentace.

Instruktorské kurzy jsou specifické ze své povahy v tom, že už nepřistupujeme k účastníkům jako k subjektům, které chceme stimulovat jen po stránce kognitivní nebo psychomotorické. Musíme vnímat celé široké spektrum toho, co se v edukační realitě

³⁷ Srov. *Gymnasion*, 2004, 1(1), s. 6. Podrobněji také JIRÁSEK, Ivo. *Zážitková pedagogika: Teorie holistické výchovy (v přírodě a volném čase)*.

odehrává. Znalosti prohlubujeme nebo posilujeme. Po psychomotorické stránce se zaměřujeme na zdokonalení dříve osvojených dovedností. A poslední bod, který je velmi často opomíjen, je stránka afektivní. Budoucí instruktor musí bezpodmínečně chápat smysl činnosti. Musí zaujmout vlastní postoj k důležitosti své práce, protože ve většině případů jde o životy druhých. Do takto zaměřených kurzů by měli vstupovat lidé, kteří mají pedagogický základ nebo minimálně zkušenost s vedením a řízením lidí. Tento fakt je klíčový pro dobré vnímání a chápání druhých. Musí tím disponovat i instruktor, který vede účastníky kurzem.

Také je třeba aktivně vnímat vnější faktory, které mohou vstupovat do edukační reality kurzu. Jelikož jsou ale vojáci od začátku vstupu do AČR cvičeni a připravováni do praxe frontální výukou a v tomto procesu jsou často uplatňovány behaviorální metody operantního podmiňování, na vnější faktory je brán pouze pramalý ohled. Osoba odpovědná za výcvik si tak tuto skutečnost často neuvědomuje a následně nejedná dle situace. Mnohdy nejde o navození vhodného edukačního klimatu, které vytvoří dobrý základ pro efektivní předávání informací a stimulaci účastníků.

V samotné realizační fázi už musíme vstřícně a aktivně jednat v nastalých situacích. Zejména jde o utváření osobností do pozic nových instruktorů, kteří budou dále vést výcvik a jednat dle svého nejlepšího vědomí a svědomí. Určitý profil po didaktické stránce popisuje i *Pub 71-84-06 Vojenské lezení*.

Instruktor by neměl být autoritativní. Ideálně by se měl vyvarovat jednosměrnému vztahu. Naopak by měl zaujímat vztah subjekt versus subjekt, naplňovat určitou míru liberálnosti, umožňovat co nejvyšší míru participace účastníků, a tím napomáhat k osobnostnímu rozvoji jednotlivce. Měl by dokázat jednat tak, aby nedocházelo k ohrožení zdraví či života účastníků.³⁸

³⁸Srov. BARTÁK, Erik, MIROSLAV JEBAVÝ, ZDENKO KVAKA, BOLESLAV KLAPUCH a JAROSLAV MRÁZ, MICHALIČKA, VLADIMÍR, ed. *Pub-71-84-06 Speciální tělesná příprava: Vojenské lezení*, s. 149.

3 Jak na přípravu a realizaci kurzů a související dokumenty nahlíží instruktoři?

Tato kapitola se bude věnovat porovnání náhledu instruktorů na přípravu a realizaci kurzů pro budoucí instruktory vojenského lezení s tím, jak je systém této tělesné přípravy popsán v dokumentech, které jsem rozebral v předchozích kapitolách. V první části se zaměřím na pochopení smýšlení instruktorů ve vztahu k edukačnímu procesu, který se realizuje v kurzu vojenského lezení. Budu se snažit porovnat jejich uvažování, resp. výpovědi, které mi poskytli v rozhovorech, s dříve popsanými kurikulárními dokumenty. Z tohoto srovnání doplněného o vlastní zkušenosti instruktora vojenského lezení pak vycházím ve druhé podkapitole, kde představuji SWOT analýzu tělesné přípravy v oblasti vojenského lezení v AČR. Na základě této analýzy pak v závěru formuluji doporučení pro praxi.

3.1 Rozhovory s instruktory

Stěžejní část vychází z rozhovoru s instruktory vojenského lezení 42. mechanizovaného praporu v Táboře. Celkem se rozhovoru zúčastnili čtyři respondenti, kteří byli vybráni podle těchto kritérií:

- Množství realizovaných kurzů, na kterých se podíleli jako instruktoři lezení: Aby odpovědi respondentů byly co nejrelevantnější s ohledem na praxi, pro rozhovory jsem si stanovil limit čtyř realizovaných kurzů, jelikož z vlastní zkušenosti pozoruji, že je to minimum pro objektivní reflexi.
- Délka služby v AČR: Dostatečně dlouhá doba strávená v armádě je předpokladem pro odpovídající zkušenost.
- Délka působení jako instruktor speciální tělesné přípravy, minimálně úroveň instruktor VT Jakub: Tato úroveň je nutná pro vykonávání praxe na pozici

instruktora, bral jsem ohled na rozšířené kompetence každého z respondentů, jelikož někteří mohou být instruktory jiných specializací.

Všichni zúčastnění instruktoři jsou dlouhou dobu hodnoceni výtečně ze strany tělovýchovného náčelníka 42. mechanizovaného praporu a dlouhodobě se podílejí na vzdělávání nových instruktorů vojenského lezení. S těmito instruktory jsem provedl rozhovor na téma vzdělávání nových instruktorů, přípravy a způsobu vedení kurzu z jejich pohledu.

Rozhovory probíhaly na pracovišti u domovského útvaru v Táboře. Pro diskusi jsem zvolil neformální prostředí klubovny. Přestože každý máme jinou hodnost a postavení v hierarchii AČR, diskuse probíhala v přátelské atmosféře „kolegů na laně“. Zároveň ale mohly být rozhovory ovlivněny tím, že zúčastnění vnímají můj zájem o pedagogiku, který v armádě není zcela běžný. Na individuálních schůzkách jsme se často dostali skutečně ke konkrétním potřebám jednotlivých instruktorů.

V následném textu budu detailněji popisovat, jak se z pohledu instruktora připravujeme na takovéto kurzy a jak vnímáme jednotlivé dokumenty vzhledem k naší přípravě. Cílem je především zjistit, jak instruktoři vnímají legislativní dokumenty vzhledem k přípravě kurzů.

Rozhovory jsme začínali zaměřením se na to, jak instruktoři vnímají NVMO č. 12 z roku 2011,³⁹ který je základním předpisem pro speciální tělesnou přípravu v AČR. Obecně ho chápeme jako základní pilíř, který předepisuje, do jaké části služební tělovýchovy patří STP a kdo je za jakou část zodpovědný. Stanovuje formy různých přezkoušení a prakticky stanovuje základ pro práci ve služební tělesné výchově.

R1: „... vedení speciální tělesné přípravy nebo jakékoliv speciální tělesné přípravy nám nařizuje věstník ministerstva obrany. Takže kdybych nevěděl, tak se podívám do věstníku a tam jsou i formy přezkoušení, i ze STP. Ale jinak pro samotné vedení kurzu tam nic není.“

Respondent R1 zde zmínil, že v NVMO nalezne různé formy přezkoušení i pro STP. Jedná se zejména o základní přezkoušení v tělesné přípravě, ale také o různá vstupní přezkoušení. Nalezneme tam, jaké zabezpečení musíme mít pro vedení kurzů a výcviků a jaký materiál je nařizováno používat. Co je cílem samotného vojenského lezení nebo jak vést tento druh STP, zde už nenalezneme.

³⁹ NVMOč.12/2011. Normativní výnos ministerstva obrany: Služební tělesná výchova v rezortu Ministerstva obrany.

R1: „...co se týče armády, tak především zaprvé těch publikací, jako né tu metodiku, ale to co je mám naučit, co se týče jak to naučit, tak to v rámci armády asi nevím z čeho, ...“

Zajímavě NVMO ve vztahu k praxi popsal a zhodnotil respondent R2, který tento předpis údajně nikdy nečetl. Znamená pro něj jen určitý legislativní rámeček, který musí písemně někde zmínit.

R2: „...co se týká předpisů, musíš splnit nějakou legislativní věc. To znamená maximálně dvanáct cvičících na jednoho instruktora. Příklad jo? Kdybych byl na to přeci sám, ale kdybych měl někoho na výpomoc, tak maximálně osm lidí, abych měl pro ně lezecký tým. Samozřejmě zdravotní předpisy, mít tam zdravotníka a sanitku, blablaba atd. Ale co se týče praktického výcviku, tak nepotřebuji tyto předpisy jako takový, ale vycházel bych z toho, co vydali instruktoři. Tu příručku, nevím jak se to přesně jmenuje. Myslím, že PUB, kde jsou všechny techniky popsané, a z toho bych vycházel jako z osnovy.“

Respondenti R3 i R4 měli ve svých výpovědích podobnou myšlenku. Oba zmiňují, že se spíše opírají o publikaci instruktorů, která staví na praktických dovednostech. Nicméně všichni respondenti mluví o NVMO jako o legislativním dokumentu, o který se opírají po stránce nařizující: co musíme mít pro vlastní kurz nebo výcvik, abychom ho mohli realizovat, jelikož je to nařízení gestora. Z didaktického hlediska bychom mohli tvrdit, že se jedná o koncepční předpis, který umožňuje realizaci těchto kurzů.

Respondent R2 začal hned na začátku rozhovoru mluvit o „...výcviku na skalách, zakončený nějakou licenci, kdy potom můžeš vést výcvik pro vojáky jako instruktor.“ V tomto směru se shoduje s respondentem R3, který mluvil o tom, že je to „...výcvik, nebo možná způsob naučit druhé učit...“. Respondent R4 o instruktorském kurzu hovoří jako o něčem, kde jde o to „...vycvičit vojáky, tak aby dokázali předávat informace a jejich zkušenosti.“

Po zamyšlení se nad těmito výroky bychom mohli tvrdit, že první myšlenka, která instruktory napadá, se určitým způsobem dotýká vzdělávacího cíle. To znamená, že se pohybujeme v ideové dimenzi, kdy je všem respondentům jasné, že činnost v rámci kurzu musí být zacílená. Tento cíl pro vojenské lezení, které je zaměřeno jako kurz pro instruktory, nalezneme v *Pub-71-84-01 Speciální tělesná příprava: zkušební řády, program instruktorských kurzů a profesní minimum*. Tento cíl jsme si v další fázi rozhovoru přečetli („Cílem výcviku v instruktorském kurzu je připravit uchazeče k vedení výcvikových hodin speciální tělesné přípravy v tématu vojenské lezení se

zaměřením na výcvik v přírodních cvičných terénech.“⁴⁰) a snažili jsme se vést debatu na téma tohoto cíle, protože mne zajímalo, jak respondenti na uvedenou formulaci budou bezprostředně reagovat.

R1: „... je to napsané hodně okatě. Já si vždycky stanovuji svůj vlastní cíl. I když používám písemnou přípravu, která je napsaná podle tohoto PUBu. Pro mě je důležitý smysl toho výcviku, a ne nějaké sepsané cíle, které jsou byt' předeepsané, ale nemusí odpovídat tomu, kam směřuji...“

R2: „...je to napsané takovou právníkovou mluvou. Spíš nesrozumitelnou pro mne...není tam jak vycvičit instruktora. Podle mne je to blbě formulované. ...za mě by tam mělo být připravit. „Hmm“ Takhle jak ta formulace tam je, tak je v uvozovkách pochopitelná jako připravit ke zkouškám. Ale né úplně tak, aby to člověk prakticky zvládal. A to je taky důležité.“

Respondent R3 naznačil, že význam formulace samotného cíle nepochopil a pak sám konstatoval: „...pro mne je to nic neříkající. Cíl si stanovuji sám, podle svého nejlepšího vědomí, abych v samotném kurzu je naučil co nejvíce praktických věcí.“

Ve zmíněném „PUBu“ si respondent R4 pod stanoveným cílem představil toto: „...aby dokázali veškeré ty techniky aplikovat v reálném prostoru, a nikoliv v žádných sterilních a umělých prostorech. To znamená, když si o tom budeme povídat, tak to má nejmenší hodnotu, ale když budeme uzlovat, tak to bude něco lepšího. A pokud ty lidi vezmeš do přírody a tam jim to budeš ukazovat přímo na konkrétních příkladech, místech a situacích, tak se to naučí lépe aplikovat. Tenhle samotný cíl vnímám jako něco, co moc nevnímám, důležitější je pro mne si to rozdělit na menší úseky a pak ten kurz plánuji.“

Z jednotlivých výpovědí můžeme vyčíst, že žádný z respondentů nevěnuje velkou pozornost cíli, který je formulován v Pub-71-84-01 *Speciální tělesná příprava: zkušební řády, program instruktorských kurzů a profesní minimum*. Většina z nich se řídí tím, že si stanovují svoje vlastní cíle pro daný kurz. A jak už bylo zmíněno, formulovaný cíl je spíše „okatý“ v tom směru, že jde především o to „připravit vojáky, aby zvládli zkoušku“. Vyvolává to otázku, zda je to dobrá volba pro stanovený cíl. K tomuto přímo respondent R2 říká: „...nejde přeci o to, aby uměli všechny techniky co nejlépe, ale aby uměli přeci učit.“

⁴⁰VÁGNER, Michal, Karel SÝKORA, Martin DOLEŽEL a Jaroslav MRÁZ, JEBAVÝ, Miroslav, ed. *PUB 71-84-01 Speciální tělesná příprava: zkušební řády, program instruktorských kurzů a profesní minimum*, s 43.

Samotná formulace cíle ve vztahu k přípravě vojáků jako instruktorů je velmi důležitá, ale jak jsem výše citoval, nikdo z respondentů tomu nepřikládá tak velký důraz. Větší důraz je kladen na samotnou přípravu kurzu a jeho smysluplnost.

R1: „... začínám od toho nejjednoduššího po to nejsložitější. Každopádně беру velké plus, že studuji na FTVS a mám představu o tom, co a jak bych měl dělat. V systému armády ale nemáme nikde napsáno nebo nám nikdo neradí, jak to udělat metodicky.“

R3: „Vnímám to jako zodpovědnou práci, kdy je chci naučit, aby dokázali řešit problémy sami a také je dokázali druhým vysvětlit. I různé postupy a techniky.“

I u dalších dvou respondentů se opakovaly podobné formulace. R2: „...vždyť je musíme připravit hlavně po té stránce, aby byli poslouchatelní a schopní něco udělat.“;

R4: „...techniky a způsoby už umí, musíme makat na nich jako na budoucích instruktorech...“

Z jednotlivých výpovědí respondentů je zřejmé, že jim jde primárně o přípravu osobnosti instruktora, nikoli o odbornost v oblasti lezení, protože zde předpokládají, že už ji instruktoři ovládají.

Velké téma diskuze byly metody. Všichni čtyři respondenti se shodli, že AČR nemá ve fázi kurzu metodickou přípravu pro instruktory. Při snaze dohledat metodické pomůcky, o které se můžeme jako instruktoři opřít v přípravné a realizační fázi, je možné uvést Pub-71-84-06 Speciální tělesná příprava: Vojenské lezení, kde je v příloze nastíněna didaktická část.

R1: „... vím, že v pubu je didaktická část, ale jsou to obecně nic neříkající plky...“

R2: „...jak učit jsem se nejvíc naučil od mých instruktorů, kteří mne připravovali v kurzu. V Pubu něco je, ale tomu jsem nevěnoval takovou pozornost...“

R4: „... převzal jsem způsob učení od mého instruktora v kurzu. Ale zároveň jsem se chtěl zdokonalit, tak hledám i jinde, jak se zlepšit.“

Ve většině výpovědí se respondenti shodovali, že model vyučování přebírali od svých předchůdců, potažmo vlastních instruktorů v kurzu. Tento model se velmi často opakuje, protože ve velké míře si osvojujeme profil hlavního instruktora lezení u organizačního celku.

R3: „... všichni se snažíme napodobit (jméno instruktora), jelikož vidíme, že mu to funguje. Ale kolikrát se řídíme vlastním rozumem. Ale nikdo a nikde nám nepředepisuje, co a jak to máme dělat. Je to na nás.“

Ohledně volby metod a různých úloh, kterými se účastníci učí, se instruktoři v naprosté většině shodli. Kurz je obecně rozdělen do tří fází, kdy v první metodické se bavíme o obecné rovině, co a kde můžeme tvořit při realizaci výcviku nebo kurzu. V druhé části je doprovázení vedoucích instruktorů při tvorbě různých stanovišť, kdy účastníci pracují samostatně a následně prezentují, co připravili. Ve třetí fázi kurzu jde o řešení různých problémových úloh. Úlohy jsou ve většině případů připravovány pro větší skupinu účastníků, kteří se podílejí na vyřešení jednoho problému.

R1: „... *nejvíc mi daly ty úkoly, které jsme museli vyřešit sami. Byla to sranda a zároveň jsem se nejvíc naučil.*“

R2: „...*všechno, co jsem mohl tvořit sám nebo ve skupině.*“

Z povahy výpovědí respondentů je patrné, že se jedná o úlohy heuristické.

R3: „...*rozhodně volím cestu takových úkolů, které si musí vyřešit sami. Mně to pomohlo také a jim to pomáhá při zdokonalování se taky.*“

3.2 SWOT analýza

Pro shrnutí a vyhodnocení vlastních zkušeností, prostudovaných dokumentů a pohledů ze strany instruktorů vůči pedagogické činnosti ve vojenském lezení zjištěných v rozhovorech s respondenty jsem se rozhodl využít metodu SWOT analýzy. Výsledky analýzy jsou v přehledu uvedeny v tabulce č. 1. Rozhodl jsem se po sestavení tabulky, protože lépe umožňuje vyhodnocení ve vztahu silných stránek a příležitostí. Silných stránek lze využít k využití příležitostí, o což se také opírám v následných doporučeních pro praxi.

Jako výchozí bod vnímám aktivní přístup ze strany vedoucích instruktorů na úrovni praporu, kteří se snaží přispět sebezdokonalováním k vylepšení systému. Jejich snaha může velmi dobře přispět k jejich formování do úrovně vysoce kvalifikovaných odborníků a zároveň ke zkvalitnění kurzů ve vojenském lezení. Jakmile bude dostatek personálu, který bude vysoce motivovaný a odborně způsobilý, může komunita takovýchto instruktorů prohlubovat další spolupráci se subjekty působící v České republice, jako je například Horská služba, která je svojí činností blízko k vojenskému lezení.

Tabulka č.1: SWOT analýza

<p>Silné stránky</p> <ul style="list-style-type: none"> - Aktivní přístup instruktorů-motivovanost - Sebezdokonalování instruktorů, zlepšování sebe sama po odborné stránce - Dostatek normativních dokumentů pro podporu tvorby kurzů - Dostatek technického materiálu - Vstřícnost tělovýchovného náčelníka pro tvorbu a zabezpečení kurzů 	<p>Slabé stránky</p> <ul style="list-style-type: none"> - Nadměrná administrativa – povinnost tvorby písemných dokumentů pro realizaci - Minimální spolupráce s dalšími subjekty AČR ve vojenském lezení - Nedostatek odborné literatury ve vztahu k metodice vedení výcviku - Velké množství málo kvalitních uchazečů - Malá četnost základních kurzů - Finanční motivace uchazečů – chtějí získat instruktorskou licenci primárně za účelem zvýšení platu - Přebírání nežádoucích modelů edukace ze strany vyškolených instruktorů (nedostatečná reflexe)
<p>Příležitosti</p> <ul style="list-style-type: none"> - Dostatečné množství prostoru pro realizaci kurzů - Spolupráce s horskou službou - Zapojení se do mezinárodních horolezeckých kurzů - Velké množství profilování jedince do různých odborností, které jsou spojeny s vojenským lezením - Vysoce kvalifikovaní instruktoři mohou přispět k rozvoji problematiky 	<p>Hrozby</p> <ul style="list-style-type: none"> - Velký počet vyškolených instruktorů, kteří nejsou dostatečně připraveni a nemají dostatečné vyjadřovací schopnosti - Malá zodpovědnost mladších vojáků - Nedostatečné přesvědčení o aktuálnosti vojenského lezení ve vztahu k potřebám AČR - Opomíjení ze strany nadřízeného – minimální počet kurzů v plánování - Zkostnatělost systému pro další rozvoj

Tělovýchovný pracovník může působit jako iniciátor činností, které mohou být uchopitelné jako příležitosti. Je legislativně zodpovědný za koordinaci a realizaci kurzů i za možnost zapojení se do mezinárodní spolupráce za účelem zlepšování kvalit odborného personálu.

V této práci tedy hodnotím schopnost jednotlivých respondentů využívat dokumenty vymezující kurikulum vojenského lezení ve stávající podobě ke zkvalitnění výcviku a kurzů. To znamená, že nám primárně jde o rozvoj personálu a využití lidského potenciálu, který v nás je. Za pomoci zdokonalení instruktorů se následně mohou velmi dobře eliminovat jak slabé stránky, tak i hrozby. V celkovém hodnocení se zde jako významné téma ukazuje metodické uchopení vzdělávání personálu. Jakmile budeme schopni správně uchopit příležitosti pro rozvoj personálu, budeme se posouvat aktivně dále. Pro takovou iniciativu je žádoucí využít personál, který je momentálně motivován, aby si dokázal uvědomit veškeré slabé stránky a dokázal s nimi pracovat a eliminovat tak hrozby.

V diskuzi s respondenty jsme se hlavně opírali o nedostatek metodického materiálu a o zkosnatělost systému, který nepřispívá k aktivnímu rozvoji personálu. Cvičící či budoucí instruktoři se nesnaží zdokonalovat, jelikož před sebou nevidí naději na zlepšení. K posunu bychom měli přispět jak my instruktoři, tak odborně metodická cvičení. Naši snahu bychom měli směřovat co nejvíce k rozvoji dalších osobností.

Závěr

Touto prací jsem chtěl popsat, jakým způsobem je Vojenské lezení ukotvené v systému tělesné výchovy a přípravy AČR a jak se připravují instruktorské kurzy z pohledu výkonných instruktorů. Vzhledem k velkému počtu typů speciální tělesné přípravy v AČR jsem zvolil vojenské lezení, ke kterému mám ve své praxi nejbližší. Vojenské lezení není primární přípravou v celém širokém spektru příprav vojsk, ale je nejvíce rozvinutou a zatím nejlépe prozkoumanou oblastí STP. Zároveň jsem si jako instruktor vědom, v čem bychom se měli zdokonalovat. Díky vhledu do praxe mohu také v analýze dokumentů a při rozhovorech s respondenty vycházet ze svých zkušeností.

Na základě provedení analýzy (viz kapitola 3) mohu uvažovat o tom, co by bylo dobré vylepšit v kurikulárních dokumentech pro STP vojenského lezení. Zejména se jedná o nedostatečnou znalost NVMO ze strany instruktorů, kteří tento koncepční dokument přijímají pouze jako formální nutnost, prakticky neužitečnou pro samotnou realizaci výcviku a kurzů. Ve většině případů vnímají NVMO jako dokument, který jim něco nařizuje a oni to musí zohlednit. Přínosem by mohla být aktualizace tohoto dokumentu.

Z dokumentů relevantních pro projektovou fázi je instruktorům nejvíce znám *Pub-71-84-06 Speciální tělesná příprava: Vojenské lezení* a všichni instruktoři (respondenti v mém výzkumném šetření) se o něj opírají, jelikož je to publikace, která je napsaná srozumitelně a popisuje praktické dovednosti a různé techniky. Přesto by dle všech odpovědí respondentů bylo vhodné dokument rozšířit o metodickou část.

Většina instruktorů však nezná *Pub-71-84-01 Speciální tělesná příprava: zkušební řády, program instruktorských kurzů a profesní minimum*, a to nejen respondenti mého výzkumného šetření; tento dokument se ve většině případů nikde v širokém kolektivu instruktorů nezmiňuje. Toto vnímám jako problém, jelikož tento dokument vymezuje cíle, profil instruktora a strukturu instruktorského kurzu, nejen podmínky pro splnění závěrečné zkoušky, jak se někdo z respondentů domníval.

Co je z mého pohledu podstatný problém? Nedostatečné obsáhnutí metod a příliš povrchní popsání způsobu výchovy a vzdělávání vojáků při výcviku i v kurzech. Všichni respondenti se shodli na jedné věci, a to na nedostatečnosti vzdělávání instruk-

torů vzhledem k metodice výcviku. Metodický dokument pro vojenské lezení v AČR chybí. Minimální zmínku najdeme v *Pub-71-84-06 Speciální tělesná příprava: Vojenské lezení*, kde jsou obecně popsány didaktické zásady, ale nikoliv metody. K samotným metodám si instruktoři přicházejí způsobem „pokus—omyl“ nebo z vlastní zkušenosti s nějakou osvědčenou metodou z předešlých kurzů, které sami jako frekventanti absolvovali. Metodiku výcviku přebíráme převážně pozorováním druhých, přičemž pokud se domníváme, že se v praxi osvědčuje, pak ji aplikujeme.

Doporučení, které vychází z uvedené analýzy, mohou shrnout ve dvou bodech. (1) Pro zkušené instruktory může být vhodným způsobem dalšího sebezvoje nejen samostudium a samostatný trénink, ale také aktivní diskuse o problémech na odborných setkáních instruktorů a konzultace s garantem za STP vojenského lezení, díky čemuž může dojít ke zlepšení či nápravě případných problémů. (2) AČR, potažmo garant STP, by měl vnímat potřebu zdokonalování personálu po stránce metodicko-výcvikové. Například by mohlo pomoci vytvoření samostatné publikace zabývající se metodikou a formami výcviku nebo metodikou kurzů určených pro výcvik instruktorů všech úrovní.

Ve velké míře jde primárně o zdraví, které se v STP nejvíce zmiňuje. Z pohledu instruktora, který připravuje druhé, musí jít hlavně o ty, kterým chceme ve vzdělávacím procesu pomoci.

Systém AČR má nastavený model přípravy, realizace kurzů a výcviků STP, které se z hlediska teorií obecné didaktiky blíží modelu kurikula. Nejstěžejnější část vnímám v projektové (přípravné) fázi, kde se promítá několik dokumentů, které říkají, co a za jakých podmínek se má splnit. Ve většině případů mají nařizující charakter. Z výpovědí respondentů mohu uvažovat o tom, že zde chybí pomocná publikace, která by určovala směr metodického postupu, zhodnocovala účinnost různých metod a byla oporou pro didaktické plánování výcviku. Ukazuje se, že metodická rovina následně chybí i v dovednostech vyškoleného personálu.

Určitě by stálo se systematicky zamyslet, jaké způsoby a metody se při realizaci výcviků a kurzů osvědčují a co by bylo dobré uvést do obecnějšího povědomí a prakticky využívat pro vylepšení vzdělávacích kurzů v STP vojenského lezení po stránce metodické a didaktické, aby metodické „know-how“ nezůstávalo pouze v okruhu několika nadaných či zkušených instruktorů.

Mám za to, že po stránce ideové a organizační dimenze jsou instruktoři připraveni dostatečně a vnímají tuto skutečnost aktivně. V metodické dimenzi si jsou vědomi, že se ještě musí zdokonalovat, ale nemají k tomu dostatek informací nebo odborné podpory.

Seznam použité literatury

- BARTÁK, Erik, Miroslav JEBAVÝ, Zdenko KVAKA, Boleslav KLAPUCH a Jaroslav MRÁZ, MICHALIČKA, Vladimír, ed. *Pub-71-84-06 Speciální tělesná příprava: Vojenské lezení*. Vojenský obor FTVS UK. VydÚsCKITVeV- AV: Vyškov, 2019.
- BAUMAN, Petr. *Ideová dimenze kurikula základní školy: znalosti budoucích pedagogů o cílech, smyslu a hodnotách vzdělávání*. Disertační práce. Brno: Masarykova univerzita, 2011.
- BERKOVÁ, Kateřina, Dagmar FRENDOVSKÁ a Andrea KUBIŠOVÁ. *Modely hodnocení rozvoje profesních a měkkých kompetencí v sekundárním vzdělávání*. In *Modely hodnocení rozvoje profesních a měkkých kompetencí v sekundárním vzdělávání*. Praha: Extrasystem, 2021. ISBN 978-80-87570-55-5.
- Defense instructor handbook: Defence instructional techniques* [online]. Defense centre training support: Secretary of State for Defence of the United Kingdom and Northern Ireland, 2002 [cit. 2023-02-23]. Dostupné z: <https://bootcampmilitaryfitnessinstitute.com/wp-content/uploads/2013/04/dit-handbook-v2-0-2013-03.pdf>.
- Gymnasion*, 2004, 1(1), Praha: Agentura NP, Staré Město, 2004. ISSN 1214-603X.
- JANÍK, Tomáš, Josef MAŇÁK a Petr KNECHT. *Cíle a obsahy školního vzdělávání a metodologie jejich utváření*. Brno: Paido, 2009. ISBN 978-80-7315-194-2.
- JIRÁSEK, Ivo. *Zážitková pedagogika: Teorie holistické výchovy (v přírodě a volném čase)*. Praha: Portál, 2019. ISBN 978-80-262-1485-4.
- MAŇÁK, Josef, Tomáš JANÍK a Vlastimil ŠVEC. *Kurikulum v současné škole*. Brno: Paido, 2008. ISBN 978-80-7315-175-1.
- NVMO č.12/2011. *Normativní výnos ministerstva obrany: Služební tělesná výchova v rezortu Ministerstva obrany*. Čj. 384/2011-SRDS-OS MO. Praha: Ministerstvo obrany, 2011.
- PRŮCHA, Jan, Jiří MAREŠ a Eliška WALTEROVÁ. *Pedagogický slovník*. 4. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8.
- PRŮCHA, Jan. *Moderní pedagogika*. 6. vyd. Praha: Portál, 2017. ISBN 978-80-262-1228-7.

VÁGNER, Michal, Karel SÝKORA, Martin DOLEŽEL a Jaroslav MRÁZ, JEBAVÝ, Miroslav, ed. *Pub-71-84-01 Speciální tělesná příprava: zkušební řády, program instruktorských kurzů a profesní minimum*. VydOoITIRoVeV–VA: Vyškov, 2010.

Abstrakt

JAHN, A. *Vojenské lezení jako výchovně vzdělávací proces*. České Budějovice 2023. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita V Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra Pedagogiky. Vedoucí práce P. Bauman.

Klíčová slova: edukace, instruktor, speciální tělesná příprava, kurz, cíle, kurikulum.

Bakalářská práce se zaměřuje na popis vojenského lezení jako výchovně vzdělávacího procesu vzhledem k vojenskému kurikulu. V práci je popsán systém dokumentů, které jsou stěžejní pro vytváření kurzů a výcviků v AČR. Obecně práce popisuje význam jednotlivých publikací či nařízení a snaží se zaměřit na detaily, které jsou podstatné pro edukaci. Cílem této práce je vytvořit doporučení na základě rozhovorů s instruktory lezení a následné analýzy. Doporučení by mělo pomoci instruktorům AČR zlepšit výcvik prostřednictvím případně nově vytvořených publikací, které by mohly přispět k lepší edukaci.

Abstract

Military climbing as an educational process

Keywords: education, instructor, special physical training, course, objectives, curriculum.

The bachelor thesis focuses on the description of military climbing as an educational process in relation to the military curriculum. The thesis describes the system of documents that are central to the development of courses and training in the Army of the Czech Republic. In general, the thesis describes the importance of individual publications or regulations and attempts to focus on details that are essential for education. The aim of this thesis is to make recommendations based on interviews with climbing instructors and further analysis. The recommendations should help the Army instructors improve their training through possibly newly written publications that could contribute to better education.